

Posudek vedoucího práce

V. Volejníková, *Variace diftongu ou/oi v evropské portugalštině*, 2024, 54 str. 55

Autorka se ve své bakalářské práci pokouší zmapovat variabilitu dubletních slov s diftongem OU/OI a za cíl si klade zjistit, zda některá z variant převažuje a pakliže ano, je-li možné se dopátrat toho, čím je její preference motivována. Věnuje se tak jevu, jehož existence je mluvčím jazyka všeobecně známá, ovšem mnohem menší povědomí už mají o tom, v jakých slovech k variaci dochází, jaká je pro ni motivace a který z diftongů je případně frekventovanější. Téma práce tudíž považuji za velmi vhodně zvolené a z pohledu nerodilého mluvčího jazyka, který může cítit určitou nejistotu stran volby jedné z dubletních variant, i velmi přínosné.

V teoretické části práce autorka seznámí čtenáře s problematikou dvojhásek v portugalštině, kde vysvětlí jejich fonologickou strukturu a popíše jejich historický vývoj od latiny až po moderní portugalštinu. V následující kapitole se věnuje jazykové variaci, kde se snaží objasnit její obecné principy. V této části se tak projeví interdisciplinární charakter práce, kdy autorka uplatňuje nejen své znalosti z fonetiky a fonologie, ale i z obecné lingvistiky a v neposlední řadě i vývoje jazyka (čímž se pouští do tématu, které není součástí sylabu bakalářského studia, a bylo tudíž třeba si celou problematiku nastudovat individuálně). Nejsm zcela přesvědčena o nutnosti kapitoly 3, která podle mého názoru nahlíží na problematiku jazykové změny příliš obecně a není příliš provázána s variabilitou diftongů, nicméně přesto je třeba ocenit širí záběr práce, neboť u studenta bakalářského programu se takto komplexní vhled do problematiky ani nepředpokládá.

Praktická část je postavena na autorském výzkumu, kdy autorka napřed sestaví seznam slov vykazujících dubletní tvary, jejich existenci a možnou preferenci diftongu ověří ve slovnících a následně přistoupí ke korpusové analýze, kdy se snaží dokázat, zda údaje ve slovnících odpovídají frekvenci v korpusu. V neposlední řadě se pak snaží dopátrat, zda existují nějaká kritéria, která by ovlivňovala volbu jednoho či druhého diftongu.

V této kapitole bych v první řadě vyzdvihla samotný výzkum, který je velice precizní, metodologicky systematický a musel být časově nesmírně náročný. Oceňuji rovněž autorčinu schopnost data analyzovat, hledat mezi nimi vztahy a vyvozovat z nich závěry. Její analýzy jsou zevrubné a důsledné, díky čemuž dochází někdy i k překvapivým závěrům či konstatováním (např. že pod vlivem I v protonické slabice se preferuje diftong OU, což je nečekané zjištění vzhledem k tomu, že portugalština je jazyk se silným sklonem k metafonii, tj. vokalické spodobě, a předpokládala by se spíše spodoba s OI).

Komplexnost tématu však souběžně představuje i jisté úskalí práce, což se projeví hlavně po formální stránce. U některých kapitol není zcela jasné, co je jejich jednotlicí téma, což je někdy dáno neujasněným obsahem (např. kapitola „5.3 Specifikovaná hesla“, kde autorka začne nahodile vyjmenovávat konkrétní specifické příklady, aniž by je tematicky propojila), ale častěji spíše jen příliš vágním názvem (např. název kapitoly 3 - „Variace“ a jejich prvních dvou podkapitol - „Jazyková variace“ a „Fonologická variace“). Některé kapitoly jsou strukturně nepřehledné, což se týká zejména kapitoly 5, kde se metodologie prolíná s vyvozováním závěrů. Obecně se dá shrnout, že nejméně srozumitelná a přehledná je práce tam, kde se autorka pokouší míchat příliš mnoho kritérií souběžně (etymologie, frekvence, fonetika atd.). Přestože všechna tato kritéria jsou bezpochyby relevantní, jejich propojení do koherentního textu není snadné a

tím místy vzniká nejen mírně chaotický text, ale místy dochází i k matoucím sdělením (jako např. v kapitole 2.1, kde autorka tvrdí, že monoftongizace diftongu EI vyvrcholila v 16. století, přičemž tento proces měl své pokračování ještě v dalších stoletích, tyto varianty pouze nepronikly do standardního jazyka. Dále pak v kapitole 6.4., kdy to vypadá, že se autorka bude primárně věnovat vlivu protonického I na volbu diftongu, následně slova s jeho výskytem shrne v tabulce 11, aby až za tabulkou začala vysvětlovat, že do ní zařadila i slova s I post tonickým. V úvodu kapitoly tvrdí, že OW se preferuje právě pod vlivem protonického I, ale závěr, že se tak může možná stát i pod vlivem I post tonického, už v práci explicitně nezazní.) a také nedotaženým či nejasným analýzám, kdy se např. ke srovnávání diskrepance mezi slovníky a výsledky korpusového a dotazníkového výzkumu dostává spíše nahodile, u některých slov ho uvede (např. u slova arcabouço), jinde však ne. Ocenila bych, kdyby systematické srovnání doplnila u obhajoby, a domnívám se, že stručné systematické shrnutí či dovysvětlení by si zasloužily alespoň některé z následujících otázek:

- U kolika slov narazila na to, že se varianty OJ/OW lišily významem? Byla to vždy slova odlišného etymologického původu?

- Dá se shrnout, u kterých slov se dodnes nejvíce váhá, který diftong použít (bez ohledu na etymologii) a u kterých je jednoznačný příklon k jedné či druhé variantě? A která je obecně hojnější?

- Lze mluvit o obecných tendencích? Např. že je snaha držet etymologický diftong, nebo naopak že jeden z diftongů začíná dominovat a dá se čekat, že časem zcela převládne?

Po formální stránce práce obsahuje všechny potřebné náležitosti včetně obsáhlé bibliografie. Je psána fundovaně a povětšinou srozumitelně, občas bych jí však vytkla nedostatečnou textovou koherenci (zejména v úvodních teoretických kapitolách). Výsledný dojem trochu kazí rovněž značné množství překlepů (namátkou na str. 28 „vyjímečnou“, tamtéž „předpokládme“, str. 32 „nezbytené“, str. 33 „vyplývající“, „výskutů“, str. 36 „charekteristická“, str. 42 „metetezí“, str. 43 „předpokládáme“, str. 45 – „vyskutuje“, „bezprostřední“, „situci“ atd.), několik nedokončených vět (str. 32 – „Takovýmto požadavkem a zápisem dotazů malými písmeny že jsme zajistili výskyty pouze obecných, a nikoli vlastních jmen“), občasné nepřesnosti ve vyjádření (str. 42 – místo „... nepreferovanou dvojhláskou“ by mělo být „preferovanou“), drobné věcné lapsy (např. str. 41 – v estouro se E realizuje jako /i/, nikoli jako středožadní E) a chybějící citační odkazy (např. na str. 19).

Navzdory drobným výtkám spíše formálního rázu považuji práci za kvalitní a obsahově nosnou. Je zpracována na vysoké odborné úrovni, která prokazuje autorčin zájem o vybrané téma i hluboký vhled do problematiky, výzkum byl proveden metodologicky precizně a autorka prokazuje i schopnost sebraná data systematicky a komplexně analyzovat. Je jen škoda, že se autorce ne vždy daří přínosné výsledky jejího výzkumu přehledně a srozumitelně vyjádřit. Domnívám se však, že obsahová kvalita převažuje nad formálními nedostatky, a proto navrhuji hodnotit práci jako **výbornou**.

V Olomouci, 27. 5. 2024

Mgr. Petra Svobodová, Ph.D.